

36-ik sz. Szeptember 9. 1866.

HAZÁNK

S A

KÜLFÖLD.

Szépirodalmi, ismeretterjesztő és társaséleti
KÉPES HETI KÖZLÖNY.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐ-TULAJDONOS:
SZOKOLY VIKTOR.

KIADÓ:
EMICH GUSZTÁV.

A képeket kitünőbb művészeink rajzolják s metszi **RUSZ K.**

Előfizetési föltételek:

Pestre vagy vidékre, postai küldéssel vagy házhoz hordással,

egész évre	6 frt — kr.
félévre	3 frt — „
negyedévre	1 frt 50 „

Előfizethetni minden postahivatalnál.

Hirdetmények díja: 3 hasábos petitsor egyszeri hirdetésnél 5 uj kr. Bélyegdíj külön 30 uj kr.

Az előfizetések s a hirdetményi illetékek a kiadóhivatalba (Barátok-tere 7-dik sz.)
 a kéziratok pedig a lap szerkesztőségéhez (Dohány-utca 1-ső sz.) bérmentes
 levelekben intézendők.

PEST, 1866.

NYOMATOTT EMICH GUSZTÁV
 M. AKAD. NYOMDÁSNÁL.

TARTALOM.

Cikkek: „Nagy Péter, erdélyi ref. püspök.“ *Szász Gerőltől.* — „Kaland a pompasokban.“ *Sz. A.-tól.* — „Kajdácok.“ *L.-tól.* — „A magyar gazdaszónyok egyletének leány-neveldeje.“ *Liptay Páltól.* — „Természettudományi levelek hölgyeinkhez.“ *Molndr Antaltól.* — „A b.-füredi új tófürdő.“ — „A polgárság és városügy a középkorban.“ *Dr. Zoltán Jánostól.* — „A könngráti hottak mezeje, két nappal az útközet után.“ *Fr. B.-tól.* — „Egy hét története.“ *V.K.-tól.* — „Vegey

közlemények.“ — „Ujdonságok.“ — „Irodalom.“ — „Nemzeti színház.“ — „Szerkesztői üzenetek.“

Képek: „Nagy Péter, erdélyi ref. püspök.“ — „A kajdácok.“ — „A magyar gazdaszónyok egyletének leány-neveldeje.“ (Liptay P. eredetije után.) — „A b.-füredi új tófürdő.“ (Lengyel Samu fényképe után.) — „A kedvenc temetése.“ — „Képtalány.“

Ujdonságok.

—v— (Londonból érdekes tudósításokat kaptunk.) Ugyanis a British association for the advancement of science (a tudományok terjesztésének brit társulata) ez idei közgyűlését Nottinghamban tartotta s az érdekesb volt mint bármikor. Azonban míg tavaly dr. Duka Tivadar, Vámbéry és Rónay vettek részt működő tagokul a közgyűlésben, az idén hazai tudományosságunkat csak Rónay Jácint t. munkatársunk képviselte, kit két választmányba is (az anthropologiaiba és népis-meibe) megválasztottak. Aug. 27-dikén értekezést tartott a „Vogulokról“, melyben megismertette boldogult Reguly Antal „Hagyományait“ és Hunfalvy Pál érdemeit, ki Reguly törekvéseit oly kitűnően folytatta. Ezen kitűnő értekezést külön füzetben adja ki az „Etnological society.“ — Rónay hazánkba e nyilvános felolvasása egyszersmind búcsúszáva volt Angliához, melynek száműzöttként 17 évig ette kenyerét, s midőn e sorokat írjuk, már utban van hazája felé.

—v— (Állatkertünk nemcsak látogatókban), hanem új lakosokban is folytonosan szaporodik. E napokban például ismét következő állatok érkeztek: három kenguru-patkány, egy Bobáktéle mormota, két Phalengina vulpia, egy Ichneumon, két struc, két új fuvolász-madár (ausztráliai), két ausztráliai sas (Aqu. Audax), egy jégmadár, (Dacelo gigos), két himalayi-fácán, egy újabb iramszarvas, egy sziriai medve, egy zsákjuh, egy egyiptomi kos, egy jávai kecske, egy magyar birka, egy angorakos, egy sarkantyus lúd, hat pár különböző fajú apró buvár-réce, egy biborgém, s két nagy kócsag.

—v— (B.-Gyuláról írják nekünk,) hogy ott e hó 2-án a gyulai vár alatt 1566. szept. 2-án hazájuk védelmében elvérzett vértanuk lelki üdvéért, — mint az esemény háromszázados évfordulati napján, — a helybeli r. kath. nagy-templomban enyestelő sz. mise áldozat mutatott be az ég urának.

* (Pulszky Ferenc) engedélyt nyert, hogy súlyos betegségben (typhusban) szenvedő leányát Budán meglátogathassa, s már Pesten van. Pulszky neje, Walther Teréz asszonyság pár nap óta eszmélet nélkül fekszik kolerában.

* (Pestmegye inségtügyi bizottmánya) e héten tartott ülésében felsőbb helyről arról értesült, hogy vetőmag vásárlására 390,000, közmunkákra pedig 280,000 fto utalványoztak.

* (A magyar miniszterium) kineveztetését a bécsi lapok mult keddre hirdették. A kedd elmúlt, de miniszteriumnak se hire, se hamva, sőt azóta a róla szóló hírek is elnémultak.

* (Az osztrák hadsereget), hír szerint, egészen

újra szervezik, még pedig porosz mintára. A rendes katonaság ezután ugyanazon toborzási kerületben maradna helyőrségül, a hová való. Ezt egy régi magyar törvény is megkívánja.

* (Magyar gyűtős puska.) Hamar Leo pesti tanár is talált föl egy gyorspuskát, melyvel legközelebb kísérletet fognak tenni. Ez alkalomra a magyar mérnök-egylet több szakértőből bizottmányt nevezett ki, melyben benne vannak: Reitter Ferenc, Herrich, Stoczek és Gelics Rikárd.

* (Dr. Navratil egyetemi tanár,) engedélyt kapott, hogy a Rókus-kórház egy e célra berendezett helyiségében torok- és gégebajokról előadást tartson és a gége- vagy torokbetegeket tükrörel megvizsgálhassa.

* (Megrázó szerencsétlenség) történt a mult hó folytán Nagy-Borosnyón Erdélyben. Egy munkás ember erdőre ment fáért, kolera-betegen jött vissza, és másnap meghalt. Húga a holttestre borulva siratta, s midőn a halottas házól haza felé indult, összeomlott és meghalt; másnap csecsemője is követte anyját. Az első halott apósa, ki Maksárol ment át veje temetésére, két nap mulva szintén koleralában halt meg. Ők voltak négyen az első kolera-áldozatok Borosnyón.

—y— (A csata miatt híres Isaszegről) írja levelezőnk, hogy e faluban m. hó 29-dikén tüzvész tört ki, mely rövid idő alatt a helység harmadrészenél többet elpusztított. Biztosítva igen kevés volt.

—v— (Mexikó szerencsétlen császáranak azon magyar szerkezetű levelét,) melyről e lapok ujdonságai közt már említés volt téve, másolatban szerencsések voltunk megnyerni, s az édes anyai nyelvünknek diadaláról tanuskodik az által, hogy egy idegen ország uralkodója, ki születésére nézve nem is magyar, érdemesnek tartja e nyelvet művelni, s azon mintegy hivatalosan felelni. Szövege így hangzik: „Kedves Rosti Pál ur! — Ön „Americai uti emlékezetek“ című munkáját vettem s ezt nagy érdekléssel olvasván, az ezentul könyvtáram díszül fog szolgálni. Midőn tehát ezennel szives köszönetemet nyilatkoztatom, egyszersmind hajlamomról biztosítom. Mexico, Pünkösdhava 29-dikén, 1866, önnek igaz jóakarója: Miksa, m. k.“

—v— (Rüstowról, az 1848—49-diki magyar hadjárat írójáról) azt hirtelték, hogy a kitűnő férfi, mint porosz őrnagy Königrätznél elesett. Ez nem való, mert először a történetíró Rüstow Vilmos nem őrnagy, hanem dandárnok-ezredes, s másodszor, mert e pillanatban kaptunk tőle egy Zürichben megjelent könyvet, melyben az 1866-diki

Második évi folyam.

36. szám.

Szeptember 9. 1866.

Nagy Péter.

Többfelől nyilvánított ohajtásnak teszünk szolgálatot, midőn az erdélyi ev. ref. superintendensia 36-ik püspökét mutatjuk be a lapok olvasóinak.

Egy férfiú arcképét mutatjuk be, kinek a szerencse és fáradhatatlan önmunkásság oly tulajdonságokat bocsátott rendelkezése alá, melyek mintegy utalják arra, hogy kezébe vegye a zászlót, s a multnak elavult intézményein felépítse a megújított egyházat, összhangban a politikai és társadalmi előhaladás követeléseivel. Nagy Péter szellemének fejlődése szorosan egybefügg ama korról, melyet ugy az eszmék gazdagsága, mint a

józan haladás életrevalósága, s a lelkesedés mélyre ható nyomai által arany-kornak szeretünk tartani politikai, társadalmi és irodalmi életünkben: a 30—48-as években. E majdnem husz éves kor-

szak alatt mintegy kulminált mindaz, mi a magyar nemzetet magyarrá és nemzetté sanctionálja. Fölelevenedtek itt a multnak traditioi, a jelennek

lealázottsága, a hősiességnek önfeláldozásai, és a szellemi képesség, s mindezek kifejezést nyertek egyetlen nemes törekvésben: a józan haladásban. Itt vált el a mult a jövőtől; itt egyesült a klasszikai tömörség a modern formákkal. Ez örökre emlékezetes kornak növendéke Nagy Péter.

Született 1819. apr. 22-én Kolozsvárt, jó modu polgár-szülőktől. Egyelőre az ev. luth. előiskolában tanult a német nyelv elsajátítása

tekintetéből; de ugyanakkor a reform. főtanodai két első osztály tanulmányait is végezte, s így két év mulva a kollegium harmadik osztályába lépett. Mint gyermek oly eleven, esintalan volt, hogy az

Nagy Péter, erdélyi ref. püspök.

akkori nevelés módja szerint igen gyakran kellett éreznie tanítóinak fenytő szigorát.

Az irodalommal korán kezdett megismerkedni. E tekintetben legtöbbet hatott rá ifjan elhalt köztanítója *Kelemen János* a poetikában, ki maga is verselt, s az ifjuságot lelkesítette az „*Aglája*“ című zsebkönyv kiadására.

Tizenhárom éves korában már bevégezte a gymnasiumot, diák lett. Ekkor ismerkedett meg (a minden szeretetre és tiszteletre méltó) *Brassai* bácsival, kiről mindig kegyelettel emlékszik, s kivel most is szoros barátságban él. Brassai volt, ki az ifju törekvéseinek magasabb irányt adott, s vezetése alatt önszorgalommal tanulta az európai nyelveket, növénytant, mathesist; vele beutazta Erdélyt botanizálva s egyéb idejét a kollegium könyvtárában töltötte el, melynek őre volt. Így indulva, ily alapon lépett a törekvő ifju a 30-as évekbe, a nemzeti fejlődés felejthetetlen korszakába.

1839-ben kilépett a kollegiumból, miután két évig volt köztanító a két legmagasabb gymnasialis osztályban, mi azon időben kitüntetés volt. Mérnöki pályára szánta volt magát, s a bécsi polytechnikumba szándékozott felmenni. Édes atyja azonban forrón óhajtotta, hogy pap legyen, a mihez azonban nem nagy vágya volt, bár nem is idegenkedett tőle.

Egy körülmény döntötte el sorsát. Szokásban volt ugyanis, hogy a ki egyetemre akart menni, annak előbb általános vizsgát kelle letenni a három főtanodában: Kolozsvártt, Enyeden és M.-Vásárhelytt. E vizsgákra készült, midőn az akkori kolozsvári első pap, Krizbai D. Elek elaggott levén, segéd-papjául 1839. dec. 27. Nagy Péter választotta meg.

1840. jan. 1. beköszöntött új hivatalába s 1841-ben Krizbai halálával megválasztották kolozsvári papnak. Még azon évben letette a szokásos vizsgákat a három főtanodában kitünő sikerrel, ugyanakkor Vásárhelytt fölszentelték, s azon év augusztusában elindult egyetemre. Göttingában töltött egy évet, theológiát és természet-tudományokat hallgatva, beutazta Németországot, s 1842-ben hazatért.

1844-ben foglalta el hivatalát, midőn egyszermind meg is nősült, életét egy szelid angyalhoz fűzvé — *Landoz Katalinban*.

1845-ben kinevezték segéd-tanárnak a természettudományok tanítására a kolozsvári főtanoda mellé. — 1847-ben elveszté nejét. 1848-ban mint Kolozsvár-város küldötte kétszer volt Pesten, s ugyanez év novemberében a forradalomban rész-

véte miatt Szebenbe vitték fogságba, honnan 1850-ben szabadult ki. Ugyanez évben másodszer is megnősült a szép miveltségű és női erényekben gazdag báró *Wesselényi Krisztinával*; 1856-ban a gyakorlati theologia tanárának választották a Kolozsvártt felállított theol. seminarium mellé.

Voltak Kolozsvárnak hirneves papjai, de nagyobb népszerűsége és közkedvessége, mint Nagy Péter, egyik sem emelkedett. Beszédei lélektani igazságokon nyugosznak; nyelvezete szabatos, emelkedett és gondolatai a logika törvényei szerint sorakoznak. Előadására nézve szakított a mult páthoszával s visszatért az egyszerű természetességhez. Hangja csaknem gyenge, erőtlen; de annyira iskolázott s oly gazdag színekben, hogy mindenütt fest; s ha az egyik percben az értelmet rázta meg, már a másikban belopta magát a szivbe. Nagy Péter, mint egyházi szónok, iskolát teremtett, melynek egy egész nemzedéke az ő szárnyai alól oszlott szét Erdélybe.

Irodalmi működése korán kezdődött. Már diák korában levelezője volt a „Regélő“-nek; dolgozott a Brassai-féle „Vasárnapi ujságba“; az erdélyi „Természet barátba“ a „Prot. egyh. és isk. lapokba.“

Fordított „Mythológiát“ *Lame Fleury*, „Állattant“ *Milnae Edwards*, „Karácson-éjt“ *Dickens* után. Dolgozott „Szenttörténetek“-et; „Ujszövetségi történetek“-et; „Konfirmatiói kis és nagy kátét“ (ez pályadíjt nyert). *Herepei* és *Vadas* pap-társaival „Isten igéje hirdelve a szószekekből“ című egyházi beszéd-tárt indítottak meg saját dolgozataikból; — s legközelebről „*Agenda*“ cím alatt *Vadassal* egy megbecsülhetetlen szertartási beszéd-gyűjteményt adott a nyilvánosságnak.

Nyomatásban megjelent még több részint közönséges, részint halotti beszéde.

Ennyi munkásság s ily érdemek jutalmául az erdélyi superintendens 1864-ben közfőjegyzőjének választotta meg a püspökségre való következő jogával. Folyó év april 22-én előde, Bodola Samuel meghalt, s azon naptól fogva Nagy Péter Erdély 36-ik püspöke s május 18. kelt legfelsőbb udvari leirat következtében királyi tanácsos. Azóta már tartott egy zsinatot, s fellépése a közsinat *elnöki* székében újabb bizonyítványa éles szellemének, belátásának s tapintatosságának.

Nagy Péter most 47 éves, férfikorának épen delén; hiszszük, hogy mint a nap, most fogja sugárinak legáldottabb melegét hinteni mindenfelé.

Szász Gerő.

K a l a n d a p a m p a s o k b a n .

A pampasok, melyek az atlanti oceán s az andesi hegylánc közt mintegy 375 órányi kiterjedésben vonulnak el, irtóztató terjedelmű síkságok, melyek egyhangúságának a rajtok elterülő kis hullám-alaku magaslatok mérhetetlen zöld tenger kinézését kölcsönzik.

A nap még alig piroslott az égen, — írja egy utazó — s minden csendes volt körülöttem; a menyire szemeim láthattak e beláthatatlan síkságon, a könnyű ködön át egy csoport, a fűben félig elrejtett vad lovon kívül semmi élő lényt sem pillantottam meg. Övemben töltött pisztolyaimmal, puskámmal vállamon, gyors léptekkel siettem a szoros úton, melynek végénél a folyó hömpölygött medrében lefelé.

E nyugodt, békés tájék, melyet a forró övi nap első sugarai világítottak meg, jótevő hatással volt reám, azonban ez éghajlaton a rovarok ezrei gyakorta annyira elkínnoztak, hogy nem örvendhettem a természet szépségeinek. Ez okból félig levetkőzve, a folyó közepén széles körre ültem s egy edény segélyével, melyet e célból hoztam magammal, a folyó hűvös vizével öntözém magamat. Egyszerre nagy meglepetésemre a tulsó part bokrai és szikláit közt zörejt hallék.

Figyelmesen vizsgáltam meg a helyet, honnan a zörej jött, azonban semmi sem árula el élő lény, annál inkább veszély közellétét.

Egyszerre összerezentem egy hangos kiáltás miatt; a körül, melybe fogóztam, gyorsan csusztam le s a folyóban terültem el. Estemben élénk fájdalmat éreztem bal combomon s a véremtől csakhamar vörösre festett víz értésemre adá, hogy meg vagyok sebesülve. Mindez egy pillanat műve volt, midőn szemeimet azon hely felé irányzám, honnan az első zörej jött, egy indián harcost pillantottam meg, kinek fejét kirívó színű tollak ékesíték s kinek egész ruházata egy bőrvöböl állott.

Az indián egy ijjat forgatva jött felém, azonban még mielőtt abba más nyilat tehetett s ijját kifejezhetette volna, a partra ugrottam s puskámat gyorsan felragadtam a földről.

Az általam hallott kiáltás, melynek köszönhetem valószínűleg életemet, a rancherók egyikétől jött, ki midőn engem oly korán egyedül látott kimenni, egész a folyó partjáig követett, hogy indulásunkra nézve, melynek még ma reggel kellett megtörténnie, néhány dolgot tőlem megkérdezzem. Azon pillanatban, midőn a folyó partjához érkezett, esupa véletlenül felemelvén szeméit, az épen

nyilat kilőni akaró indiánt megpillantotta, kinek valószínűleg e kiáltás miatt reszketett keze s ezért csak könnyen sebesültem meg. A ranchero fölriadására az egész hacienda talpra ugrott s a mély ut csakhamar megtelt emberekkel, kik között utitársaim az elsők valának.

Ekközben az indián helyzete mindinkább veszélyesebbé vált, mivel előre látható volt, hogy ha a segélyemre jövő emberek megérkeznek, akkor semmi utat sem fog találni a menekülésre. Fájának vele született ösztönével, a pampasi harcossal csakhamar megismerte a fenyegető veszélyt s mielőtt a segélyemre sietők az utnak még csak fellet is megtették volna, egy ugrással felemelkedett, s a szikla csúcsára igyekezett fölmászni. Élete kezében volt. Egy pillanatig haboztam, de a legközelebbi pillanatban puskám már kezemben volt; céloztam s a következő pillanatban ellenségem holtteste a sziklákról a bokrok és bozótok közé esett le.

Csakhamar körülvettek a hacienda lakói s barátaim, kik szerencsét kívántak ellenségem legyőzéséhez. Ennek élettelen holttestében, melyet ekközben a folyó partjára hoztak, két indián egy délen lakó indián törzs főnökét ismeré meg, ki azért jött e vidékre, hogy az Andesek tövében a falukat kirabolja s ezek lakóit legyilkolja.

Miután az ut felől tanácskoztunk volna, elindultunk. Midőn este vacsoránk mellett ülnénk, figyelmünket a rancherók egyikének kiáltása keltette föl, ki felállott, hogy tökéletesen biztos legyen a felől, hogy minden rendben van-e, s most kifelé mutatott kezével. Európai szemek nem voltak elég élesek a sikon valami rendkívülit fedezni fel; egy nagy táveső segélyével azonban, melyet gyorsan előhozánk, világosan megkülönböztethettünk egy nagy csapat lovast, mely az általunk megtett úton nagy gyorsasággal közeledett.

E pillanatban mindnyájan aggódtunk s midőn közelebb jövének, hatvan indiánt számláltunk meg. Az indiánok zárt csapatban irtóztató ordítással közeledtek; körülbelül háromszáz lépésnyire állomásunktól megállottak s egyikök felénk lovagolt. Lován, nyereg s minden egyéb szerszám nélkül, csak egy szíjjal lovagolt, mely kantárszár gyanánt szolgált neki. Gyorsan rohantunk ez ördögökre, megkísérlendők keresztültörni vonalukon s az éj segítségével a haciendát ismét felkeresni.

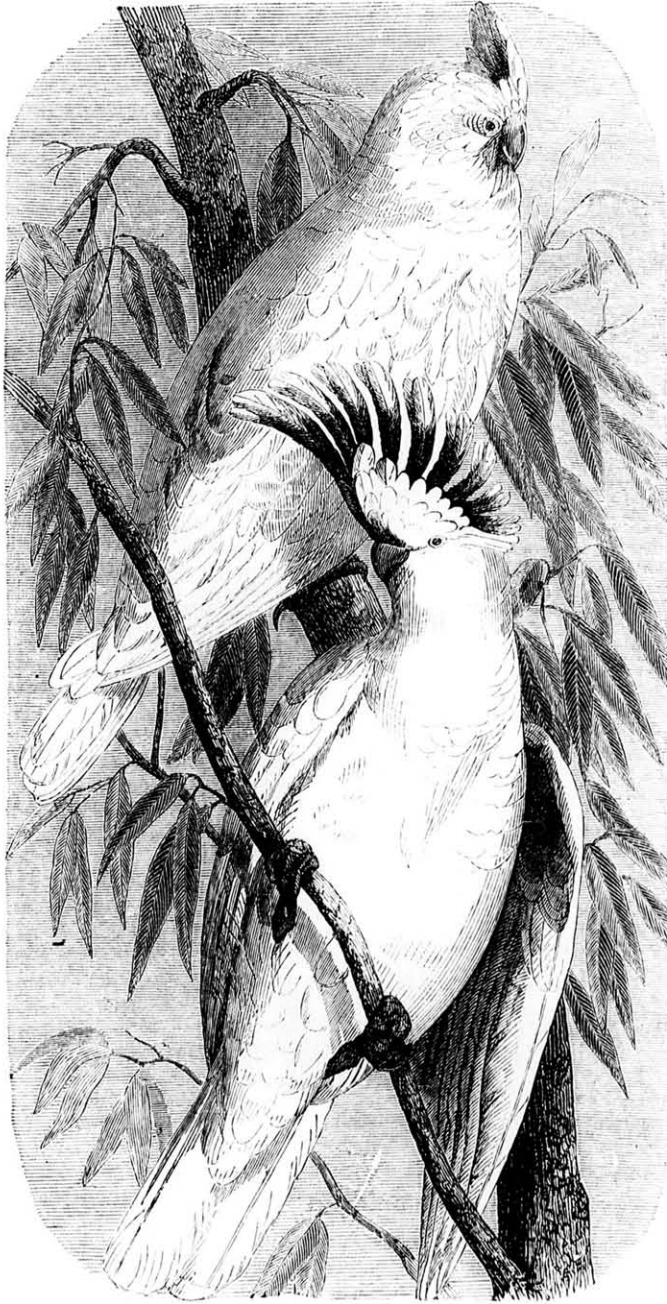
(Vége köv.)

Közli: Sz. A.

Kajdácok.

— *A kajdácok tollas majmok* — mondja Brehm s teljesen igaza van. A nem szakismerő is azonban erre a gondolatra jön, a mint eme szárnyasokat lája. Nem külsőjük birta rá eme kitünő észlelőt e madarakat a majmokkal összehasonlítani, azon körülmény sem, hogy ez ügyes állatok lábaikat ép úgy használják, mint a majmok elotagjaikat — kéz helyett, hanem szellemi tehetségük az, mi neki a párhuzam tételére alkalmat szolgáltatott. A kajdácok a majmok minden jó és rossz szellemi tulajdonaival bírnak. A legokosabb állatok, de szeszélyesek annyira, hogy teljesen bizni bennök csak a legritkább esetekben lehet. Egyik percben szeretetreméltók, a jövőben kiállhatatlanok. — Élelmesek, jó megfigyelők, óvatosak s a fufangosságban párjukat kell keresni; ügyesen tudnak megkülönböztetni, jó emlékező tehetséggel bírnak s ép ezért nagyon tanulékonyak, e mellett öntudatosan cselekszenek, büszkék és bátrak. Hívek gazdájukhoz, de sok idő kell, míg végre egész odaadással alárendelik magukat azoknak, sőt ez esetben is egyetlen, ellenük elkövetett méltatlanság bizalmatlanná teszi őket hosszú időre, néha örökre. A szenvedett bántást nem feledik el, ámde ép oly kevésbé az irántuk tanusított jó bánásmódot; tudunk eseteket, hogy hónapok mulva ráismertek gazdájukra s a viszontlátás fölötti örömlüket minden tőlük kitelhető módon kifejezni igye-

keztek. Jó tulajdonaik mellett azonban épen nem hiányoznak a rosszak is; ép oly alattomosak, mérgesek, mint a majmok, szóval legtalálóbban jellemezzük őket, ha azt mondjuk felőlük, hogy természetük a jó és rossz tulajdonok rendszer nélküli keveréke.

A papaduk. (A pesti állatkert lakóiból.)

A pesti állatkert sok érdekes kajdác és papaduvával bír, melyek közül különösen ki kell emelnünk, a *vörösbúbu papadut* (*Cacatua moluccensis*. Rothhaubiger Kakadu). Délamerikának eme szép madara mintegy 20 hüvelyk hosszú. Színezete hófehér, és főbóbitájának alsó tollai vörösek, ezek azonban csak akkor láthatók, ha a madár tollbokrétaját fölberzenti. Az állatkertben levő példány rendkívül szelíd, ismerőseinek kezére száll, sőt a mint azok valamelyikét közeledni látja, előre nyújtva nyakát, oda hajtja fejét, hadd vakarják, mit rendkívül szeret.

Nem szabad, hogy figyelmünket kikerülje Penant kajdácsa, mint a mely a legélénkebb színezettel bír; teste lángvörös, farka és szárnyai pedig kékek. Végre még megemlítem a *csikostaraju Papadut* (*Plybtolophus Leadbeateri*), Uj-Holland szebb szárnyasainak egyike. Színezete hófehér, tarajának minden egyes tolla a tövén vörös, a közepén sárga s a végén fehér, úgy hogy csikoltsága csak is akkor tűnik fel, ha a madár tollbuját fölberzenti.

L. K.

A magyar gazdasszonyok egyletének leány-növeldéje.

Ugy hiszszük, számosan lesznek t. olvasóink közt, kik nemes hajlamuknak engedve, gyűjtés, vagy talán saját adományok által adakoztak a „Magyar gazdasszonyok leány-növeldéjére,“ s így kedves kötelességet vélünk teljesíteni, midőn a hazai jótékonyosság által emelt, most már teljesen kész és berendezett épületnek rövid történetét s rajzát bemutatjuk.

A jótékonyosság talán sehol sem vétetett az utóbbi időkben annyira igénybe, mint hazánkban. Az elmúlt évek szűk termései, éhség, rossz időviszonyok stb. mind oly tényezők, melyek ezer

Az 1862. aug. 14 ki választmányi ülésben lőn megpendítve a terv: sorsjáték rendezése által egy leány-növeldét állítani föl. E terv azévi nov. 5-én tartott gyűlésben közakarattal el is fogadtatott. Az előmunkálatokat Damjanich János özvegyének elnöklete alatt egy bizottmány vezette, melynek feladata volt sorsjátéki programot készíteni, és azt mielőbbi engedélyezés végett az illető hatósághoz benyújtani. A hozzácsatolt kérvényt Királyi Pál szerkesztette, s ezt a dec. 9-ki választmányi gyűlés egyhangulag el is fogadta.

Az engedély megjött — 100,000 helyett — 50

A M. Gazdasszonyok árvaleányháza. (Liptay P. eredetije után.)

és ezer alkalmat nyújtanak jótékonytságot gyakorolni. Hogy mennyire felelt meg e hivatásnak a „magyar gazdasszonyok egylete,“ erről eléggé tanuskodnak a horvát és magyar szűkölködők javára a nemzeti színházban tartott dísz-hangversenyek, a Lloyd-épületben rendezett jótékonyági bazar, ugyszintén számos kisebb jótétemények, melyek eredménye általánosan el van ismerve. De életrealóságának legszebb jelét adá az egylet a leány-növelde fölállításá által, mely azon nemes célt tűzte ki magának, hogy a szüleiktől megfosztott árva leányokat a növeldebe felvegye, ellátásukról, nevelésükéről gondoskodják, s a szívélyes bánásmód és szeretet által a szülöket helyettesitse.

ezer sorsjegy kibocsátására; de az akkori inséges idők nem lévén célszerűek a sorsjegyek terjesztésére, igyekezett az egylet jobb időkhig a növelde tökéjét más uton nagyobbítani, s így a nemzeti muzeumban 1863. mart. 22-én műkedvelői hangversenyt rendezett, melynek jövedelme, 803 ft 39 kr., az akkori viszonyokhoz képest fényesnek mondható.

E részvét a legszebb reményekkel kecségteté az egyletet. Még ugyanazon év decemberében kibocsátotta a sorsjegyeket, és a huzás 1865. márciusában, díszhangversennyel összekötve a nemzeti színházban, nagyszámu közönség jelenlétében tartott meg.

A sorsjáték, levonva a kiadásokat, 19,939 ft

87 kr. jövedelmet eredményezett. Ebből építették föl a házat, mely tekintve a m. gazdasszonyok egyletének rövid fennállását, az egylet legnagyobb dicséretére és becsületére válik.

A leány-növelde a három dob-utca városerdei részében van. Igen esinos épület. Előtte és udvarán szép, nagy, terebélyes fák, melyek a legszebb árnyékot nyújtják az árva leánykáknak.

Az épület felső részén vannak a tantermek, a felügyelőnö és az árva lánykák lakosztályai. A pince-helyiségekben, melyekhez csak néhány lépcső vezet le, van az ebédlő, konyha, kamrák és a mángorló, mindenütt a legnagyobb rend és tisztaság.

Az udvar zöld pázsittal és terebélyes fákkal egész kertet képez, melynek végén van egy másik, a jó gazdasszonyoknál soha sem hiányzó veteményes kert.

A megnyitás jun. 6-án történt, nagy és diszes közönség jelenlétében. A megnyitási ünnepélyt nagyban emelte ft. Klempa, terézvárosi plebános, ft. Kriegler iskola-igazgató, és főt. Török Pál superintendens szónoklata; az utóbbi a nők hivatásáról és állásáról a társadalomban szólt.

A felügyelőiséget Gál Sándorné, a tanítási állomást Gál Karolina kisasszony nyerték el. Már 20 árva növendék részesül tanításban és növelésben.

A magyar gazdasszonyok egylete legújabbán elhatározta: fizetéses tagokat is venni fel a növeldebe. Tájékozásul közöljük a felvételt illető lényegesebb pontokat:

1) Fölvétetnek fizető növendékek 7 évestől

14-ig bezárólag, s képességük szerint a fennálló tanosztályokba beosztatnak.

2) A tanítás nyelve magyar, iránya pedig oda működni, hogy a növendékekből elfogultság nélkül buzgó keresztényt, erélyes honleányt s értelmes háziasszonyt képezhessenek.

3) A tanév kezdődik október elején, és végződik aug. utolsó napjaiban.

4) A három osztályban az oktatási tárgyak a következők: vallástan, számtan, főleg fejszámolás az életből merített példákban. Továbbá honisme, földrajz, könyvvezetés, természetrajz és tan, történelem, egészség- és életműtan, erkölcsstan és német nyelv, s mindennemű kézi munkák.

5) *Háztartási munkák*: főzés, sütés, gyümölcsaszalás, tejkezelés, szappanfőzés, baromfitenyésztés, hizlalás és tömés.

6) *Kerti munkák*: Virágápolás, főzelék- és gyümölcs-termelés, a kerti és konyha-növények tenyésztésének és szaporításának módjai.

7) A nevelési összes díj egy tanévre 250 ft., mely két részletben előre fizetendő. Külön tanításért külön díj jár.

8) A növendékek egyenruhát viselnek.

9) A növendékek bejelentése és beiratása történik egyleti elnök Damjanich János özvegyénél (papnövelde utca I. szám) s a növeldeben a felügyelőnénél (3 dob-utca végső részén 5. sz.)

Minél több pártolást és segélyezést kívánunk az egyletnek, hogy áldásdús működését minél nagyobb mérvben gyakorolhassa és jótéteményei által sokak könyeit letörölve, azok áldásos megemlékezését és köszönetét kiérdemelje.

Liptay Pál.

Természettudományi levelek hölgyeinkhez.

I.

A rózsáról.

Midőn az örök ifjúságnak s a szerelemnek istennője, Aphrodite kiemelte habkönnyű termetét a tenger hullámai közül, gyönyörű virág nőtt ki partra szállásának helyén a földből, kellemes illattal töltve a környező léget. E virág — a rózsaszületése óta kedvence lett minden nemzetnek, s korunk szorgalmas kertésze bármennyi alakszépség- és szingazdaságban pompázó disznövényt halmozott is össze kertjei, és virágházaiban, eddig nem tehetett kétséssé virágkirálynői méltóságát, már csak viszonyánál fogva sem a népek története, mondái és költészetéhez, hogy ne is említsük azon mondhatlan lájt, mely e virágnak egész alakján előmlik s a legszebb képeket kelti föl a kép-

zelemben. Hasonlitsuk össze bár Horác és Anakreonnak dalait Tassonak és a középkor ábrándosan lovagias szerelmi lantosainak költeményeivel, vagy az ősrégi keresztény egyház himnusaival: mindenütt a rózsát, mint az ifjúságnak, a szerénységgel párosult szépségnek és ártatlanságnak legnemesebb jelképét látjuk dicsőítve, s mig Lopez de Vega a rózsában énekli meg a mulandóságot, addig mi — talán öntudatlanul is erre vonatkozva — lelkesedéssel beszélünk kedveseinknek rózsarcáról, rózsaajkairól! . . .

E gyönyörű növény királynői állásának legbiztosabb támasza azon „belle alliance“ lőn, mely a régóta ismert s évenként csakis egyszer virágzó

két rózsát elválaszthatlanul összekötötte Khinának és a déli tartományoknak, főleg pedig India és Afrikának többször virágzó fajaival. Meg is áldotta a természet e boldog szövetséget a leggyönyörűbb magzatokkal, melyek nem oly gyöngédek ugyan mint a külföldi származású szülők, hogy ki ne állhatnák égálgunk változásait, de színezetüknek gazdag változatosságában amazokat néha fölül is múlva, egész nyarunkon át a legszebben virítanak. Sőt olyan rózsafajok is keletkeztek, melyek a közönséges virágzási időszak elteltével, ősszel jelentkeznek csak teljes pompájukban.

Leírhatlan szépségű a rózsabokor azon időszakban, melyben már elhalványul a föld üdezöld növénytakarójának színe, s a lehullott fakósárga falevelek között csak a kellemetlen őszi szelek susognak, sűrű köddel borítva be az elkomorult természetet. Legtöbb rózsafaj szél ellen kellőleg biztosított, tápláló, de nem tulságos nedvtartalma laza termőföldben tenyészik. Gyökereinek alkata megkívánja, hogy a rózsát mélyebben ültessük be a földbe, mint a többi virágokat, s ha tartós szárazság uralkodik, minél gyakrabban megöntözzük, télen pedig kivált az ősszel nyíló fajokat jól betakarjuk.

A rózsza szaporítása magból, továbbá szemzés, oltás és gyöksarjak által szokott történni. Diszkeretekben a régibb időkben divott magas rózsafák helyét most 3—8 láb magasságu vadrózsákba oltott nemes fajok foglalják el a legigézőbb csoportokban. A cserépbe szánt kisebb rózsátöket már tavasz elején el kell ültetni.

Veszedelem ellensége virágunknak az u. n. zöld rózsalevél-féreg, mely a virágról ecsettel vagy finom sertékkal szedendő le. Ellenszer gyanánt ajánltatik a halzsir is, melyből néhány cseppet közvetlenül a rózsátó alá kell önteni. A rózsán előforduló összezsugorodott levelekben figyelmes vizsgálat után néha barnafekete vagy zöldes her-

nyókat találhatni, melyek a leveleken kívül még a rügyeket is fölemésztik.

Legnagyobb rózsaultetvények Törökországban láthatók a Balkan völgyében, Selimnes és Carloga között, továbbá Keletindiában Ghazipur környékén, az ázsiai Törökországban Brussa mellett, Kaschmirban és Görögország egyes részein. Nagy mennyisége miatt Khios szigeten a nőknek épen ugy, mint a lakok fődélzete, ablakai és belsejének legszebb ékitményeül szolgál, mi a szokatlan tünemény fölött csodálkozó utazókat egészen elbájolja. Rózsát dob az ifju khiosi nő, az ablaka alatt elmenőkre, s a vendég rózsakoszorút nyer ajándokul.

A rózsza virágszirmaiból készült illat- és orvosszerek közül megemlítjük a rózsavizet és olajat; az előbbi különösen a Közép-tenger partvidékein és Keletindiában — hol a vallási szertartások legtöbbet fogyasztanak el — jelentékeny kereskedelmi cikket képez, s csak Egyiptomban több mint 300 mázsa készítették évenként.

Rózsaoajat a legegyszerűbb uton ugy nyerünk, ha a rózsaszirmokat vízzel telt edényben kiteszük a napra s a felszínen egy idő múlva mutatkozó olajcseppeket tiszta gyapottal összegyűjtván, kis edényekbe kisajtoljuk s légmentesen elzárjuk.

A legbecsesebb illatszerek közé tartozó keleti rózsaoaj színtelen vagy pedig zöldes árnyalatu; hidegben egy része megkeményedvén, finom pikkelyeket képez. Egyébiránt tiszta állapotban majdnem bódító erejű az olaj s csak ha borszeszben meghigittatik, nyeri vissza annyira kellemes illatját. A mi rózsaoajunknak színe sárgás-fehér.

A rózsalevelek összegyűjtetvén, azokat ha használni akarjuk, azonnal ki kell terjeszteni hűvös helyen, mert ha sűrűen egymás fölött hagyatnak s átmelegszenek, erjedésbe menvén át, teljesen elvesztik illatjukat.

Molnár Antal.

A b-füredi uj tófürdő.

B. Füredet, hazánk ezen első fürdőjét s tájai egyik legkiesbjét némelykor külföldi illusztrált lapok is ösmertetik, de biz abban nem igen van köszönet, mert például a híres „Über Land und Meer“ az idén oly rajzát adta, a milyen Füred ez előtt ötven évvel lehetett. Ha e német lap egyéb képei is ily élethivek, ugyan érdemes, hogy közönségünk külföldre dobálja ki érte pénzét.

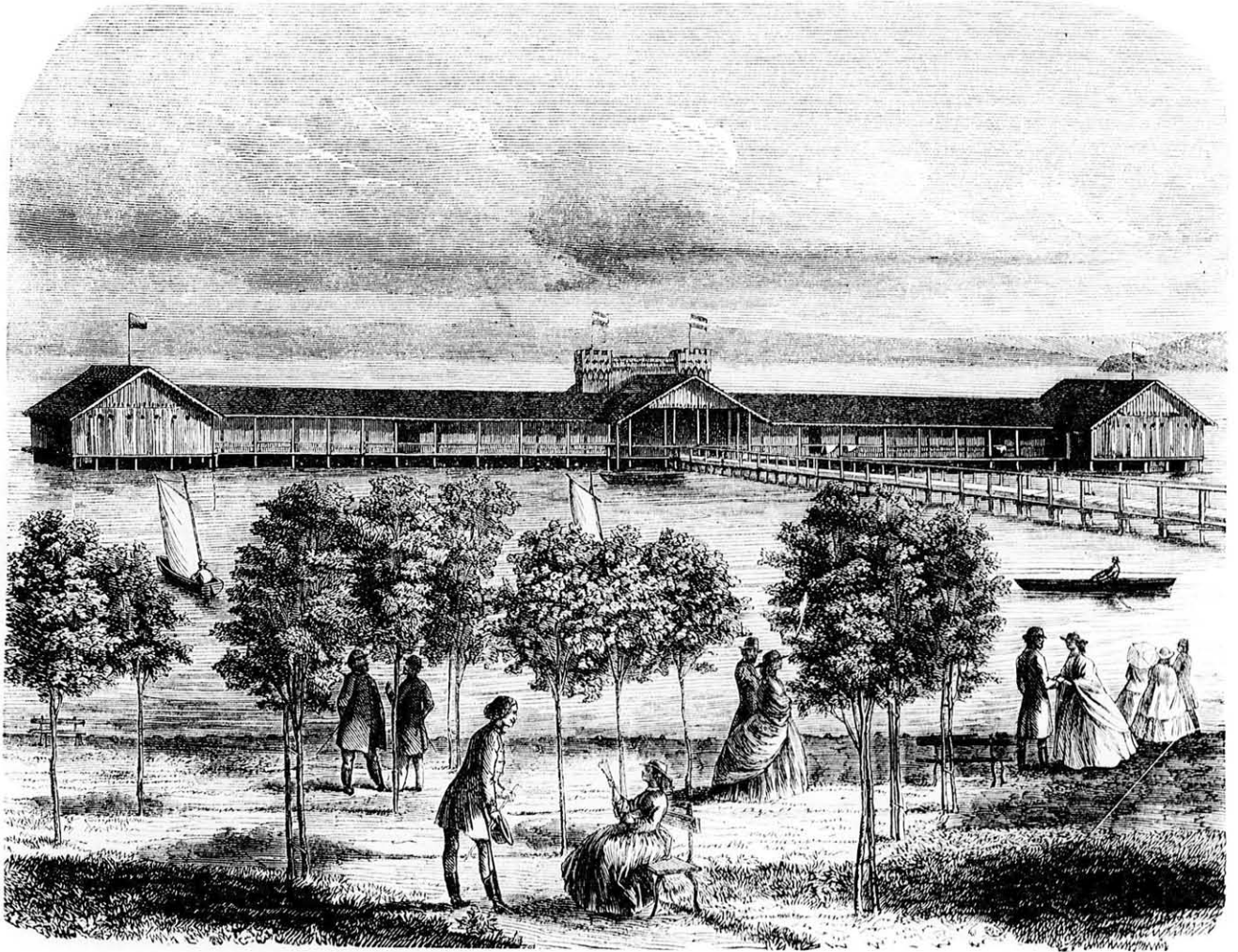
Lapjainkat nem érheti azon szemrehányás, hogy ezen, a természettől annyira megáldott s utóbbi időben az emberi szorgalom által is emelt fürdő-

intézetet — mint hazánk egyik kincsét — ne igyekezett volna kellőleg ösmertetni; a „Hazánk“ pedig mult évi 33-dik számában közölte a leginkább Écsy László buzgalmából emelkedett füredi uj és diszes színház rajzát, mely Frey pesti építész tervezete szerint készült.

Fürednek az utóbbi időben egyik legnagyobb baja volt, ugynevezett magyar tengertünk, a Balaton gyors apadása, részben e fejedelmi tó lecsapoltatása, részben annak következtében, hogy a Siócsatorna-hajózás kedvéért a siófoki zsilipen, ennek

lelkiismeretlen kezelői a vizet folytonosan leeresztgették. E gyors apadás azonban a mennyire hátrányára szolgált a fürdőintézetnek egy részről, — minthogy a sekélyes partokon iszapos mocsárt hagyott s miatta a hideg fürdő körül oly alacsony lön a víz, hogy Tihany felé órajársnyi kerületben lehetett gázolni a hullámok közt, — más részt azonban épen oly hasznára szolgált, mert alkalmat nyújtott új és igazán meglepően szép építkezések tételére, melyek közül első helyen azon, mintegy 500 öl hosszú sétányt említjük, melynek a tó felé

Másik építményül az új tófürdőt mutatjuk be, melyhez 150 öl hosszú fahíd vezet. Ennek tavaly még semmi nyoma sem volt, most pedig úgy emelkedik ki a hullámok közül, mint valami büszke vízi vár s valóban alakjára nézve sokat is hasonlít efféle erősséghez. Két szárnya közül a jobb kéz előli a nők, a másik a férfiak osztályát képezi, a toronyalakú, fellobogózott rész alatt pedig a váró csarnok van. Vannak itt elkülönített férfi- s női uszodák, szellőző csarnokok, zuhanyok, vászonereszes hűtőzők s öltöző fülkékkel, s van 46 tágas

A b.-füredi új tó-fürdő. (Lengyel Samu fényképe után.)

tekintő része a hullámok által mosott kiépített partot (quai-t) képez, s honnan a legfölségesebb kilátás nyílik a víz roppant tükörére, Somogy kies partjaira, s Tihany kettősormu, előfokot képező hegyére. E hely Füred legkedvesebb pontja, a vendégek kedvenc sétahelye; növényzete buja, levegője üde. Valóságos hollandi mű ez; tó helyén sétány! s a mi úgy a tulajdonos convent, valamint a tevékeny felügyelő legnagyobb érdeme, az: hogy rövid két év alatt készült.

férfi és 26 női kabin, mely utóbbiak igen diszesen kárpitozottak. Ez egész épület szintén Gerster és Frey terve szerint készült.

Lengyel Soma igen ügyes füredi fényképész műve nyomán rajzolt képünk a hideg fürdőt az új sétányról tekintve ábrázolja, háttérben a somogyi partokkal. Reméljük, hogy e derék fényképész — ki némely elsőrendű pesti kollégájával is versenyezhet — Füred és környékének minél több érdekes pontját le fogja fényképezni.

A polgárság és városügy a középkorban.

(Folytatás.)

Építkezéseknél az utcákat nem volt szabad szükíteni vagy a világosságot gátolni; a vásáresarnokok és kézmives-padok csak meghatározott szélességük lehettek. Tisztaság tekintetében is léteztek törvények.

Az egészségügygyel és a szegény betegek ápolásával már a 14-ik században kezdtek foglalkozni. Bázelen már 1372-ben egy zsidó orvost tettek egészségi hivatalnokká. A hamburgiak még

némely városokban, péld. Regensburgban, a bábának nem volt szabad zsidónő mellett szülészkedni. A kór-, szegényházak és más élmezési intézetek a zárdaügy következtül tekintendők. Ekképen jöttek létre sok helytt az ugynevezett jótékony intézetek. Hajadonok, nők, apácák önként adták magukat kórápolásra nyilvános intézetekben. A regensburgi gazdag polgárok ugynevezett „lélekházakat“ alapítottak, melyek szükölködök számá-

A kedvence temetése. (L. szövegét a „Vegy. közl.“ közt.)

könyvgyűjteményt is tartottak a városi orvos számára; a gyógyszerterek megvizsgálásának sok példái vannak; nem volt szabad ezekben romlott szereket tartani, hanem mindig frisekről kellett gondoskodni. Frankfurtban 1360-ban a bornak szeszszel meghamisítása betiltatott. Némely városokban nem is volt szabad bort eladni addig, míg azt esküdt dologértő meg nem vizsgálta.

A templomba temetkezéseket a nürnbergi tanács már a 14-ik században megiltotta. A bábákra és ujszülöttekre is kiterjedt a városi és egyházi törvényhozás; az utóbbinak tulajdonítandó, hogy

ra szánt intézetek voltak, de a hol a lélek üdvéről is gondoskodtak. „Lélekfürdőknek“ a szegények részére fizetés nélkül készített fürdők mondattak, melyek az alapító lelki üdveért ennek halálnapján szolgáltatott ki. Mintaszerű volt Antwerpenben a szegényügy kormányzása, hol kegyes alapítványokból és önkéntes ajánlatokból összegyűlt pénzüsszeggel megszüntették az utcai koldulást. Különböző jótékony intézeteknek nyomaira szétszórva máshol is akadunk. Páviában, Flórencben (1421-ben) és más városokban lencházak építettek. Antwerpenben két—háromezer gyermekre

számított árvalház létezett, kik a bevégezett nevelés után kézimesterségekre tanítottak. Párisban a vakok intézetét 500 szerencsétlenre IX-ik Lajos alapította 1260-ban.

Csakhamar belátták annak is szükségét, hogy a csalfa nyerészkedési vágyat a kereskedelemben törvényes rendelet által fékezni kell. Ezen törvényeknek példányképét Nápolyban és Flórencben lehetett szemlélni, melyek a nagykereskedők, művészek, kézművesek iparát, valamint a kiskereskedőt és a bonyolult vásártügyet is hasonló ismerettel és tökélylyel karolták fel. Párdarabja ennek a nürnbergi kézművesrend a 14-ik századból. A népápolásnak egy különös része az első életkélekre, az igazi mértékre és sulyra, a jó minőségre és illő árakra szorított. A kenyér árának hatóságilag történt meghatározása a gabonaszükség éveiben, névszerint 1174-ben és 1335-ben fordul elő először. Némely városban a csaló sütőkre kemény fenyték várakozott, mely Bécsben, Regensburgban, Zürichben a pajzán néptömeg előtti durva megbecstelenítésben állott. A rajtakapott pék egy nagy viztartó fölibe emelteték és abba belelökették. Hasonló figyelmet fordítottak a hús-, halárusokra, fűszerkereskedőkre és serfőzőkre. A festékek valódiságáról is nyilvánosan gondoskodtak. A téglá hosszúsága, szélessége és vastagsága törvényesen meg volt szabva. Az aranyművesek is fölvi gyázat alatt álltak; Kölnben csak a zárdák számára dolgozhattak rézből. A kereskedőknek nem volt szabad állott portékát szállítani, a vevőket erőszakosan hívni, tartományt és várost hazudni, honnan a posztó került. Néhol a hatóság a gabona-, só-, bor- és olajmértékekre is rásütötte a helyesség bélyegét. A hajhászok, alkuszokra szigoruan felügyeltek; hogy csalárd vételeket ne eszközölhessenek, minden befejezett vételt könyvbe kellett vezetni és évnegyendenként az e végett ki nevezett választmánynak beadni.

Veszedelmes volt az adósságügy szerkezete sok német városban. A kamattilalmat időleges vagy életjáradékkal játszották ki. A hitelező az adóstól a fölvett tökéért évenként bizonyos összeget kapott, melybe a kölcsönnek egy része, valamint az elleplezett kamat is bele volt értve. Az életjáradéknak (Leibrente) rendesen élelemalku volt a neve. Később az egyházi tilalommal nem gondoltak, s a közlekedés szabadabb és becsületesebb lett.

Erkölc és szokás.

Bármennyire dicsérendő is a középkornak bizonyos oldala, még sem szabad annak árnyékvoná-

sait mellőzni. Állati tobzódás, mértéktelen nagyra-vágyás, esztelen tékozlás volt ezen kor jellege. Valamint Francia- és Olaszországban, ugy Németországban is a ruházatbani fényűzés a hatóság beavatkozását vonta maga után. De ritkán volt a tilalomnak kellő sikere. A frankfurti tanács minden prémzetet, csatos cipőket, drágaköveket, gyön gyöket, arany- és ezüstékszereket betiltott, s csak kis gyűrű viselését engedte meg. Nürnbergben a szolgálóleányoknak nem volt szabad bársonyba és selyembe öltözködni, s arany- és ezüstpaszományt viselni.

Leggyakrabban hozattak törvények a lakomák nali tobzódás, és a vendégek számára nézve. Különösen a lakodalmaknál uralkodott a hiuság és pazarlás, mely minden valamirevaló házra elragadt. Flórencben az esketésnél csak 6 nyoszolyó leány és 200 vendég lehetett jelen. Regensburgban is szabályozva volt a templomi kíséret és vendégek száma, s a nászajándék értéke. A nürnbergi tanács 1485-ben egy lakodalmi könyvecskét bocsátott közre, melynek következtében a lakomát nem volt szabad többé a nagy zárdatermekben tartani, ha a menyasszony házánál elegendő tér nem létezett, hanem a tanács háznál vagy az írószobákban. A többi szabályok egyes körülményekre, a kíséret, leánykérők, vendégek számának meghatározására, az ételekre, borra és ajándékokra vonatkozott. A kölni tanács egy ünnepélyes alkalmal, hogy jó példával menjen elől, csak három fogást adott 1400-ban, u. m. marhahúst és sonkát főzelékkel; tyukot; liba- vagy kacsa-, nyul- és ürüpecsenyét. Csemegéül diót, vaját és sajtot.

A keresztelőket nem kerítették sok költségbe, mindamelllett a törvény ezen szokás ellen is föllépett. Meghatározottat a keresztapák, komák és vendégek száma, a betegágyasnak adott ajándék értéke, sat. A születés és névnapok, az ezüst- és aranylakodalmak is sokszor nagy összegeket vettek igénybe, de mindenekfölött a temetkezést kerítették sokba. Tulságos halotti torokat tartottak, melyeket betiltani vagy legalább korlátozni kellett. Milanoban a tilalom a pompás halotti és gyászruhákra, az előlvitt keresztetek, zászlók és címerek mennyiségére és fényére is kiterjesztetett. Hasonló parancs bocsátattott ki a szerfölvötti jajveszékélés, ordítás és kiabálás ellen a templomban és a temetési szertartás alatt, valamint a haj kitépése, az arc összekarmolása ellen is. Minthogy ezen korban sokakat azon hiedelem lepett meg, hogy a szerzetesek állapota különösen boldogító, szokásba jött szerzetes öltönyben halni meg. Igy halt meg Lothár császár egy koporsóban fekve,

s még életében megünnepelte temetkezési szertartását.

Tékozlásra használták föl az egyházi ünnepeket is. Leggyakrabban és vigabban ülték meg a Miklós vagy Karácson-ünnepet. Napi renden voltak ilyenkor a tobzódások, táncok, színjelenetek álöltözetenben, pajzán csinyek, kötődések, melyek néha egészen a vérontásig mentek. A braunschweigi tanács 1410-ben az ugynevezett színördögöknek, melyek álöltözetenben vonultak keresztül a városon, s a népet mulattatták, ezen korszerű ostobaságot megengedte, biztonság tekintetéből azonban a csapatvezéreknek 10 márkát kellett letenni, hogy semmi illetlenség és semmi sértés nem történendik. Regensburgban az álcáskodást s az arc befeketítését nem engedték meg, mire csak a 12 éven aluli gyermekek nyertek engedélyt.

A karácsoni mulatságra következett a farsangi, legalább a farsang farka minden köteléket feloldozni látszott. A húsvéti tojás és bárány különféle vigalmakra és lakomározásokra nyújtott alkalmat. A pünkösdi tánc vonzó volt a fiatalságra nézve. Néhol május-ünnep divatozott, hol a nép nagy féltelenségnek adta át magát.

Az egyleti viszonyok következtében is állottak elő olykor vigalmak, mert a polgárok örömet megragadtak minden alkalmat, hol közkölségen ehettek és ihattak. Ezen hajlamot nagyban mozditá elő a céhügy; az ipariüzletre vonatkozó intézkedések, a mesterré avatás, a tanítványok felszabadítása rendszeren ivással végződtek. A lövészegyletek a német és németalföldi városokban és azoknak évenkénti madárlövése népmulatságoknak adtak helyet. Az ijásztársulatok a rajnai városokban néha a szomszédokat is meghítták ünnepélyes részvételre.

Kitünően jellemző ezen kornak erkölcsi vonásai közt az ittaságra való hajlandóság, s az ittaságban elkövetett büntények, melyekből gyakorta veszekedések és vérontások származtak. A városi irnokok szobáiban, a tanács pincéjében, a kézmívesek céhházában szokás által valóságos ivási jog keletkezett, mihez az ivósereg erősen ragaszkodott. Az apát (nagy serleg) és szerzetesek (kis serlegek) körül helyt foglaltak a tagtársak; az asztalra kenyeret, borsot, sót és más izgató szereket raktak fel. Parancsolólag járt el az előlivó, és utána nézett, hogy mindenki megtegye kötelességét s a serlegek sorban körülménynek. Az ivódaloknak, folköszöntéseknek, élceknek mind

volt törvényük. A leghasználtabb felköszöntések voltak a legkedveltebbek, különösen ittak a nőkért és szerelemért. A gyengét különösen zaklaták az erősebbek. A ki huzta, halasztotta elébe állani (állók elébe), durva bántalmaknak tette ki magát, ha ütésnek nem. A borivó tartományokban későbbben valami magasabb élvezet utáni vágy jelentkezett, s mind inkább érezhetőbb lett oly kedvtelésnek szüksége, mely a szellemnek táplálékot nyújt.

A keresztes hadak óta fölébredt az elbeszélő költemények hallása, olvasása és fejtegetése iránti érzék. A keresztes vitézek távol fekvő tartományokról hoztak hirt, keletnek elbeszélései Görög- és Olaszországon keresztül hozzánk is eljutottak s örömmel fogadtattak. A könyvnyomás feltalálása előtt ezen beszélyek szájról szájra mentek, mert, nem mindenkinek volt módjában azok másolatát megszerezhetni; mindamelllett új szellemi irány kapott lábra. A könyvnyomás feltalálása után ezen mesék és elbeszélések még sokáig főmultságát képezték a népnek. Ezen időből a költészetnek főleg két nemét lehet megkülönböztetni, u. m. elbeszélő költemények, melyeket hős tettekkel foglalkoznak, és érzelmi költeményeket, a szerelem, természet és pásztorélet dalait. Ezekhez járultak még a világ és emberek fölötti panaszok s gunyoros kikelések stb. Mivel a szükséges anyagot a költők találták fel, azért ők feltalálónak (trouvadors) nevezettek. Ezen dalok virágkora a 12-ik és 13-ik századra esik. A trubadurok honosak voltak a fejedelmek és előkelő nemesek falusi váraiban és városi udvaraiban. A honnan az előkelők-nél törvény volt, hogy történelmi, érzékeny vagy tréfás tartalmu dalok adassanak elő, főképp ebéd alatt, hangszerrel kísérve, midőn a beszéd forrása könnyen kiapadt s a férfiak nyelve a nők jelenléte által fékezve volt. Az ilyen énekesek eleinte az alsóbb nemességből kerültek ki; későbbben polgárok is adták arra magukat. A nagyok termeiből ezen szokás a városi jobb módúak közé, későbbben az ivószobákba, céhudvarokba és tanácsházakba is átszivárgott. Majd előálltak a vásári dalnokok, kik vásárokon, egyházi és népünnepélyeken mulattaták a közönséget. A dolog végre igen messze ment, s a vásári dalnokokat nyeglék, bohócok, kötéltáncosok és szemfényvesztők váltották fel, győrelmére a népnek és hatóságoknak.

(Folyt. köv.)

Dr. Zoltán János.

A königgrätzi holtak mezeje, két nappal az ütközet után.

Egy szemtanu így ír erről: Az ütközet pénteken jul. 3-án történt, s én 5-én, vagyis vasárnap megnyergeltem paripámat, hogy egészen egyedül bolyongva tekintsem meg a csatatér borzadályait. Tehát legényem s nagy vadászbem kíséretében utnak indultam.

A leáldozó nap végső sugárait szórta szerteszt, midőn Nedelitz-helységből kiindultam, s már is érzém, miként hajtja felém a hűvös esti lég a holtak és a vérözön szagát. Azt, ki nincs ilyesmihez szokva, ájulásba ejtette volna e büz, én azonban — mint katona — tovább lovagoltam Chlum és Sadova felé, mint a hol a főütközetek vívattak volt.

Halotti csend uralgott köröskörül, s azt csak paripám horkolása vagy ebem vonítása zavarta meg időnként; ez állatok nem birták eltűrni az erős halotti büzt, s a mint olyas helyet értünk, a hol sebesült feküdt, lovam táguldozó orrlyukakkal szimatolt s kapálta a földet patájával, míg ebem nagy körben futkosott a kérdéses hely körül, s iszonyun vonított. Csak többszörös sarkantyúzás után birhattam paripámat tovább menetelre, s ekkor egy pacsirtát vertünk fel, mely ugyan énekelve röppent föl a magasba, de oly szomoruan énekelve, a hogy azt a pacsirtától még életemben soha sem halottam.

Napok óta csak ezen egyetlenegy madarat láttam, mert a megelőzött rémületes ágyúörgéskor elriadtak a barátságos énekesek.

Határozott cél nélkül ügettem tovább, s egy szűz Mária-szoborhoz érkeztem. Mily iszonyu látvány tárult itt elém! A szobor körül mintegy 20 halott hevert, részben égfelé emelt kézzel, részben nyitott, de megtört szemmel, az istenanyja szobra felé tekintve. Némelyiknek olvasó vagy kis feszü-

let volt a kezében, s így valószínű, hogy utolsó leheletükig imádkoztak; csak egyik előtt hevert egy játék kártya, melyből egy lapot göresösen szoritott ujjai közé. E látvány más csatatérek halottjaira emlékeztetett engem, melyek kedvesük, szüléik vagy testvéreik fényképeit tarták kezükben, s nézték megüvegesedett szemüikkel.

A hullákon különböző sebeket vettem észre. Némelyiknek arca annyira szét volt tépve, hogy csak nagyra nyílt meredt szemeit lehetett látni. Egy porosz gárdavadásznak feje hátulsó részét egészen elsodorta az ágyugolyó, úgy hogy csak arca maradt meg, mint valami halvány, véres lárvá. Igen valószínű, hogy a szobor körül többen estek el, mások pedig súlyosan megsebesülvén, idáig vánszorogtak lelküket kilehelni. Itt lehetlen volt nem imádkoznom a halottakért.

Távózásom közben a távolban kisebb-nagyobb, kísértetekhez hasonló alakokat láttam mozogni, melyek engem csak akkor vettek észre, midőn egészen közelükbe jutottam, mine ijedtükben a legázolt rozs-vetés közé menekültek. Ebem azonban csakhamar fölfedezte menhelyüket. Mindannyian kiméletért esdekeltek azon észrevétellel, hogy ők idevaló elmenekült lakosok, kik most hazatérőben lévén, imádkozni akartak a csatatéren. Biztatásaimra kijöttek a vetésből s falujokba mentek.

A mint leereszketett az éj fátyola, ezzel együtt száz meg száz holló és varjú ereszkedett le a holttestekre. Kísérteties károgasuk szomorú temetési éneket képezett.

Midőn fáradtan sátoromba értem s lefekve elaludtam, a csatatér képei még mindig szemeim előtt lebegtek.

Fr. B. t.

Egy hét története.

— Szeptember 6. —

(VK.) Egyszer egy keleti király szörnyen megharagudott a napra, hogy föl mert kelni, holott ő még a pálmák árnyában aludni akart. Kétségkívül nagy vakmerőség volt tőle!

Hasonló vakmerőséget követett el a mi állatkertünk is, hogy létre jönni mert oly urak pártfogása nélkül, kik eddig azon magasztos föllengésben ringatóztak, hogy „Karpátoktól Adriáig“ semmi vállalat se létesülhet, a mikhez ők oda nem adják — fényes nevüket.

Hanem az értelmiség is nap, mely jö, hogyha ideje van. Sőt több a napnál, mert képes a föld

valamennyi részét egyszerre bevilágítani. Ez előtt a nap előtt aztán egymásután homályosodnak el a nagy hangzásu nevek, ha egyéb fényük nincs, mint a születés öröklött fénye.

Ha mi az állatkert iránt különösen rokonszenvet érzünk, (noha eddigi tárcáinkban még nem nagyon foglalkoztunk vele), oka az, mert ez főképen az értelmiség munkája. Nehány szerény polgár és tudós állt itt össze, megakarván mutatni, hogy ők is ki tudnak vinni valamit.

Csak egy hónapja, hogy nyitva van, s már is egész divatba jött. A park maga kellemesebb, mint akár

melyik sétahelyünk; a jól kavicsozott utakon por nélküli levegőt szivunk; közbe-közbe egy-egy nagy petúnia-ág finom illattal is szolgál; fürge szellők hordozzák szárnyaikon; a majmok oly okosan bolondoznak, hogy néha a legbüszkébb ember is hinni kezd Huxleyban, s attól tart, hogy az emberiség magas családfája, (melynek gyümölcsei egy Shakspeare, I. Napoleon, Dante, Washington sat.) csakugyan ily négy lábú ugroncokon kezdődött; a papagályok — oly tarka köntösben, mint ha a madárvilág Benoitonn-családját képeznék, — rikácsoló hangokon üdvözölnek; az irámszarvas örömet bemutatja ágas bogas szarvait, ha valamit nyújtunk neki; s a két nagy bivaly (egy kitünő asszonyosság ajándoka), hatalmasan bámulja magát előttünk, hogy mint jutottak ily előkelő *külföldi* társaságba, minő a púpos teve és déleceg kazuár.

Ha rajtunk állna — ezen a mogorva páron túl adnánk. Kölnben vagy Frankfurtban kétségkívül nagyobb bámulat tárgyai lennének, mint itt, hol — kivált Erdély vizeiben — úgy is egész csoportokban láthatni őket, a mint philosoph-nyugalommal hevernek, s mogorván gondolnak e hitvány világra, melyben egyéb dolog is akad, mint a napon sütkérezni. Nem szeretjük ez állatokat, mert rossz példát adnak. S ha valamelyik nyugati kert érdekeseb példányokat adna érte esérébe, (pedig adna bizonynyal), örömet látnók, ha nem látnánk őket itt többé!

Maholnap e kertben is ugy lesz, mint a nyugatiakban: minden látogató megleli a maga kedvencét. Az arany fácan előtt, mely élénk színeiben úgy csillog, mintha a szívárvány szülte volna, mindig csinos fiatal lányokat találunk; a páviánok eleven és sokszor goromba játékát a gyermekek és öreg urak nézik; a kis kapucinus majmokat, melyek oly hóbortosan kedvesek, vidám nők vendégelik cukorral; a nagy dunnaludakat pedig ismert „magyar gazdasszonyok“ étetgetik.

A bagolyvár — bármily szép romszerű épület — legkevesebb látogatót kap. Az alól levő rókák és farkasok, kik sohasem bírnak civilizált szagot kapni, teljes erejükből azon vannak, hogy bizsitsák maguknak a — magányt.

Finnyásy ő méltósága is borzad e helytől, s menyre földre állítja, hogy lehetlen miattuk az állatkertet élvezni. Huszonöt négyszög ölnyi tér miatt elítéli az egész harminchat holdat. Hanem ilyformán a „Jardin des Plantes“ és a „Zoological Garden“ is élvezhetlenek, miután teljességgel nem hisszük, hogy az ottani rókák és farkasok is ő méltósága látogatása kedvéért pézsmakaesákká vagy illatszerészékké változtak volna.

Vannak, kik a kert mögött robogó gőzmozdonyok füstjétől is tüszkölnék, s éles füttyétől ideges rángásokat kapnak. Hanem mi — a durva idegzetű nép — gyönyörködünk e látványon, mert ez a füst a haladás lehelete, és ez a fütty a század intő hangja. „Virad, haladjunk!“

Valóban e kertben nemesak az a szép, a mi látnunk, hanem az is, a mit elgondolhatunk.

A tó partján ülve, a csinos padok egyikén, melyek nagy számmal vannak ott elhelyezve, nézve a budai hegyek festői láncát, s előttünk a játszókanyarulatú tavat, melynek szélein a hosszú orrú kis fekete ibiszek botorkáznak, tükörén fekete és fehér hattyúk, különös ludak és rucák barázdákat szántanak, s partjain a kényelmes pellikán hever, összehúzódva és szürkén, mint valami revesedő fatörzs, s a büszke kócsagok gyönyörködnek hófehér színeikben — elgondoljuk, hogy egy év előtt itt homok-süppedékek, bozótok, rendetlenül álló fák és egy-egy kis gyér kukorica-vetés voltak, míg az ügyesség és értelem rövid idő alatt pompás parkká varázsolta át.

E hely — intés. Intés arra, hogy mit tehet a társulás, kellő áldozatkészség, szorgalom és értelmiség. Több-erő aztán nagyobbakat is tehet, végre jobb időben, melyet várunk, az összes erő egész országunkat paradicsommá tehetné — talán.

Meglehet ábránd, de édes ábránd, melylyel örömet foglalkozunk.

Az emberi szív egy nagy ismerője mondá: „az embert nem tölti el oly nagy örömmel az, a mivel *bír*, mint az, a mit — *remél*.“

Mi is, e parton ülve, a helyett hogy gyönyörködnénk a vízi madarak élénk életében, mely oly vonzó, hogy néha egy-egy idegen gölya is, s esténként két-három dunai réce mindig meglátogatja, arra gondolunk, a mi itt télen át, vagy a jövő tavasszal — *lessz*.

Akkorára hogy megszaporodik e házak, röpdek, fészkek, pázsitok és vizek zajos lakossága. Bécsből e héten is sok példányt szállítottak le, s még e hó végén Hamburgból, sőt Amerikából is, egy-egy kis sereglet érkezik.

Xántus János az az ember, ki nem hivatalból, hanem hivatásból igazgatósodik. Nappal mindig e kertre gondol, s valószínű, hogy éjjel is róla álmodik mindig. Agya teli van gyakorlati tervekkel, újításokkal, célszerű intézkedésekkel, s egy nap sem mulik el, hogy ne látnók a haladás valami nyomát.

Azt mondja: e kert még csak egy vázlat, melyet ezután kell részletenkint kidolgozni. Most a felső részben gyönyörködik a látogató, hol a tó

bagolyvár, sas-röpde, majom- és fácánház állanak; kell, hogy jövő tavaszra az alsóbb részt találják szebbnek. Terve szerint ott egy másik nagy tónak kell csillogni, teli sással, náddal, vízi-növényekkel a gázló madarak számára. A mostani tóban csak az úszók maradnak. Főtörekvése teljes gyűjteményét állítani össze a hazai állatvilágnak, s ez bizonyára fontosabb, mintha oroszánt, tigrist vagy párducot szereznének, melyek úgy is valamennyi nagyobb menageriában láthatók. Érdekesebb lesz ez magunknak is, kik benne a magunkét fogjuk szeretni, s a külföldieknek is, kik ily gyűjteménnyel sehol sem találkozhatnak. {Meglehetünk győződve, hogy e helyen az új tavasz új meglepetéseket fog hozni.

Különben a kert télben is nyitva álland, természetesen kisebb élénkséggel.

A tavat meglehet melegvezető csövekkel nyitva tartják, a vízi madarak számára; de az is meglehet, hogy jégükörnek szánják az előkelőbbeknek, hogy rajta korcsolyázzanak.

Ha a jég-sport nálunk is úgy ki volna fejlődve, mint a Newa, Wisztula és Spree környékén: mi is ez utóbbira szavaznánk. Kedves látvány lenne: nézni az uri hölgyeket választékos ruháikban, kipirult arccal, prémes fővegükben, a mint röpülnek a jég hátán. A mily ideges a mai nővilág: ennél semmi sem lenne üdvösebb rá nézve. De nálunk a korcsolyázás leginkább csak néhány fiatal ember mulatsága. Ekkép van okunk féltetni a gonddal csinált tó partjait, gyöngyeültetvényeit, melyek ekkép kis haszonért nagy kárnak lehetnek kitéve.

Egyébiránt bizhatunk az igazgató gondosságá-

ban, hogy a célszerűbbet választja, s ekkép a jövő tél hidegéből bizvást visszatérhetünk a mához, körülnézve, hogy mi történt az állatkerten kívül e hét folyamában.

Történt, hogy a szeptember megérkezett, oly mogorva hús szelekkel, mintha tévedésből a novemberrel cserélték volna ki.

Történt, hogy vasárnap délután a városház tornyáról és a budai várpalota tetejéről levették a zászlókat, melyek két zajos és izgatott hónapon át lobogva hirdették, hogy a Fejedelem-Asszony köztünk időz gyermekeivel. Oly csöndes visszavonultságban élt, mint csak oly anya teheti, ki gyermekeiben megtalálja minden örömét, s oly nemes szellemű nő, ki mélyen érezi a háború-csapások súlyát. A mily csöndesen élt itt, oly csöndesen is utazott el. E búcsúnak nem volt fénye és zaja, de meg volt a maga szívélyessége, mely a hódolatnak varázst kölcsönöz.

Történt továbbá, hogy e héten egy jó könyv is jelent meg: „*Vadászok és természetbarátok évkönyve*,” szerkeszti gr. Lázár Kálmán. Meddő irodalmi viszonyaink közt most egy jó könyv jótétemény mindazokra nézni, kik olvasni szeretnek.

Történt végre, hogy bécsi lapok mindennap megajándékozták Magyarországot néhány kinevezendő miniszterrel. Várjuk e hírek valóságát, nem valami lázas izgalommal, hanem csöndes mosolyok közt. Nem csoda! Mindenki ismeri a gyermek ócska meséjét a farkassal. A sok vaklárma oda viszi a hitet, hogy végre még a valóval szemközt is kételkedéssé válik.

V e g y e s k ö z l e m é n y e k .

—v— („*A kedvenc temetése*“) cím alatt mai számunk 9-dik oldalán egy kedves életképet közlünk, melynek szemlélete minden olvasó emlékében visszavarázsolja azon boldog kort, midőn még ő maga is szereplője volt ilyen életképi jelenetnek, melyben minden játék: a halottas szekér, a lovak, a kísérő pap, a sirásó, a gyászoló rokonok; csak a halott igazi halott, meg a vesztése által okozott fájdalom, — igazibb, mint talán az élet felnőtt embereinél a legtöbb esetben.

—v— (*Kossuth Lajos neve az oroszoknál.*) Var-sóban nemrég jelent meg lengyel nyelven Magyarország története, s ehhez egy nagy, Párisban készített lapon az 1848-diki forradalom vezéreinek arcképei vannak mellékelve, mindegyik alatt az illető nevével. Az orosz censura azonban Kossuth arcképe alól ennek vezetéknevét kitöröltette, úgy

hogy most a nyilvánosságnak átadott példányokon csupán ezen szó ragyog „*Lajos*.”

— (*Fejedelmi lakomák az ó- és középkorban.*) A fényezés legmagasabb fokát Róma hanyatlása alatt érte el. Különösen fényesek és nagyszerűek voltak akkoriban a fejedelmi és patriciusi lakomák. *Vérus*, a kéjenc és zsarnok római császár, a jeles Marcus Aureliusnak uralkodó társa, egy ízben 12 egyént vendégtelt meg, s ez a lakoma neki, a mai pénz szerint számítva, 360 ezer forintjába került. Hogy e lakoma miként kerülhetett ennyibe, Julius Capitolinus következőkép írja le: mindenik vendég egy-egy rabszolga ifjút kapott ajándékba, s ezek az asztal körül szolgáltak; továbbá mindazon aranytányérokat és tálakat, melyekből ettek, mindazon drágakövekkel megrakott aranyserlegeket, melyekből ittak, ajándékuul kapták, nemkü-

lönben azon számtalan szelid és vadállatokból, melyekből ez alkalommal az ételek készültek, egy-egy élő példányt; végre, hogy gyalog ne kellessen nekik haza menni egy-egy pompás, lovakkal és szerszámmal ellátott kocsit kaptak ajándékba. — Ki ne hallott volna egyetmást a híres és nagyszerű lucullusi ebédekről? *Lucullus* a jeles hadvezér, *Mithridates* legyőzője, később konzul, egy ízben számos barátait csupa fácán-nyelvvel vendégelte meg; s midőn egyik jó barátja kérelmére ellenségeit és roszakaróit is magához hivatá ebédre, ezeket is fácán-nyelvekkel vendégelte meg, allegorikai képletben azt nyilvánítá csudálkozó barátjai előtt, hogy *a nyelv a legjobb hús, de a legrosszabb is.* (*Optima lingua caro, pessima lingua caro.*) — *Marcus Licinius Crassus*, a triumvirek egyike, kinek vagyona *Plutarch* szerint 7 ezer talentumot tett ki, (körülbelül 7 millió tallért) egy ízben a rómaiakat 10 ezer asztalnál vendégelte meg. — Midőn *Károly burgundi herceg* *Flandria* *Brügg* városában *Margit* angol hercegnővel menyegzőjét 3 napig ünneplé, vendégei naponként 16 ökröt, 10 disznót, 600 font szalonnát, ezer font marha-csontvelőt, 250 borjut, 250 bárányt, 50 bikát, 100 nyulat, 800 tengeri nyulat, 200 fácánt, 200 vizi madarat, 800 fogolymadarat, 400 galambot, 200 hattyut, 100 pávát, 400 tyukot, 1000 csibét és 500 kappant fogyasztottak el. — A 13-dik században *György landshuti hercegnek* *Hedvig* lengyel hercegnővel egybekelésénél 9360 vendég volt jelen, ezek között *Frigyes* német császár *Miksa* fiával, továbbá 16 fejedelem nejével együtt, 40 birodalmi örgróf, 5 érsek és számtalan fejedelmi követ; az ünnepély nyolc napig tartott, s elfogyott ez alatt 300 magyar ökör, 62 ezer tyuk, 5 ezer lud, 75 ezer rák, 75 vaddisznó, 162 szarvas, 340 hordó bor és az ott lévő lovak 1772 véka zabot fogyasztottak el; e 8 napi lakoma 70,760 darab aranyba került. — *Eberhard* gróf, kit „szakállas“-nak neveztek, 1474-ben *Aurach*-ban menyegzőjét ünnepelvén, 14 ezer embert vendégelt meg, a bor több csöveken keresztül, mesterséges kutakból omlott ki. — *János, szász uralkodó-herceg* *Zsófia* mecklenburgi hercegnővel 1500-ban egybekelvén, *Torgauban* az egybekelési ünnepélyen, — mely 8 napig tartott, — 11,000 embert vendégelt meg, és ugyanannyi ideig 7200 lovat láttatott el a szükségeseikkel. — *II. Keresztély* szász fejedelemnek 1602-ben nyolc napig tartott menyegzőjén csak a násznép cselédsége 180 asztalnál ebédelt. Közli: *Kármán János.*

— (*Az amphitheatrumokról.*) Jól tudták azt a görögök s később a rómaiak, hogy szellemi s testi

erők kifejtésére mily nagy horderővel bírnak a nemzeti játékok. A borostyán és babér, melylyel a jeles költőket és ügyes bajvivókat jutalmazták, hány ezreket hevite dicsvágyra!

A nemzeti játékok eleinte szabad ég alatt voltak tartva, de későbbre csakis erre rendelt nagy nézőhelyeket, amphitheatrumokat építettek.

Az amphitheatrumok hosszukás köralakra voltak építve.

Nagyságuk képzelhető onnan, hogy volt oly amphitheatrum, melyben 80—90 ezer néző kényelmesen elfért.

Az ülőhelyek lépcső-alakra voltak építve, úgy hogy a legutolsó padról is jól lehetett látni.

A kör közepe — mely erős vasrácsosattal volt elválasztva a nézőhelytől, finom homokkal volt behintve. Később midőn a fényűzés a homokot nem látta elég szépnek, fénylő ásványporral hinték be.

Fedele erős szövettel sátmódra volt behuzva.

Később a nemesebb mutatványok mind ritkábbá lettek. A rómaiak örömeztőbb nézték, hogy az összeeresztett vadállatok mint tépik széjjel egymást, vagy a halálra viaskodó embereket, kik a játzó porondon nagyon keveset különböztek az állatoktól.

A játszóhely a szerint volt változtatható, amint a játék kívánta. Ha például vadászatot adtak elő, akkor a játzó hely nagy erdővé változott, s gyakran az erdőben még barlangok is voltak kőszirtből.

Gordian császár — ki az ilyes mutatványokra roppant sokat költött — egy ilyen erdőben egykor 1000 medvét eresztetett el, ezenkívül az erdőben még 100 más vad állat is volt. Ez elég fogalmat nyujthat a mesterséges erdők, s egyszersmind a játszóhelyek nagyságáról.

Severus egy előadásra rémitő nagy faállványt készíttetett a játzó helyre, melyből — egy jelre kétfelé nyilván — 700 medve, nagyszámu orosz-lány, tigris és strucmadár jött ki belőle. Ezek bögve szagaták széjjel egymást. Ha ezek rémitő ordításához 80 ezer római kacaja vegyült, a zaj mértőföldre is elhallatszott.

Máskor a játszóhely pillanat alatt kis tengerré változott, mely felett, hajók, gályák, csónakok személyzetei harcoltak egymással, vagy pedig a vízbe dobott vadállatok egész seregével. — Hihetlen gyorsasággal tűnt el aztán ismét ember, állat, víz s hajó, helyettök más bajvivók mutatták ügyességüket. (*Gordian* császárnak 2000 ilyen bajvivója volt.)

Ha már annyi vér ontatott ki, mennyi lecsillapíthatá a rómaiak vérszomját, a csatatér ebédül teremmé változott, hová a császárok vendégül hív-

ták meg a nézőket. S a római nép — ott hol pár perccel előbb rokonai vére omlott, — a legjobb étvágygyal étkezett. Egyébiránt az ünnepélyt nem mindig követé étkezés, ez inkább csak akkor történt, ha maga a császár is játszott.

Ha e játékoknak eleinte — midőn még nem fajultak el annyira — meg is volt a maguk haszna, későbbre bizonyára csak vad indulatokat költének fel a nézőben. S ha elgondoljuk, hogy nemesak a nézésben vettek részt nők hanem a vért fagyaláló kegyetlen játékokban is, borzadva fordul el az ember e kor kegyetlenségétől.

Igy váltak a nemzeti játékok, melyek bizonyos határok közt tartva a testi erők mellett a szellemi erők fejlesztésére is hatottak volna, a kegyetlenség iskolájává. Közli: *Hory Béla.*

⊙ (*Vakmerő vállalat.*) Rövid idő előtt két amerikai egy parányi hajócskán, mely csupán két tonna terhet bír el, New-Yorkból Angolországba indult. A merész hajósok, kik csak egy mentő kutyát vittek magukkal, 48 nap alatt Margateban szerencsésen megérkeztek, de mind a ketten kinyilatkoztatták, hogy másodszor ily módon nem kockáztatnák életüket. Azon jármű, melyet használtak, 28 lábnyi hosszú, a mentő csónakok elve szerint van építve, szilárd légtartókkal ellátva, minek folytán elsüllyedéstől biztosítva van, de nem zárja ki azon veszélyt, hogy a rajta lévők a haboktól el ne sodortassanak. Sajátságos szerkezete miatt e kis hajót a párisi kiállításba fogják küldeni.

⊙ (*Kéjvonat a más világra.*) Egy amerikai lap a következő jelentést hozza: „Az életuntaknak jó szolgálatot vélünk tenni, midőn azt ajánljuk, hogy az alexandriai vasuton tegyenek kirándulást. Az ember este elrobog Washingtonból s bizonyos lehet, hogy másnap reggel Richmondba vagy az égbe érkezik. Minden vonat el van látva sebesszszel, boncasztallal, temetésrendezővel s a világ legszebb koporsóival. Ha valami baleset történik, a holttesteket a vasut melletti kórházakban azonnal be lehet balzsamoztatni.

—v— (*Sajátságos hangverseny.*) Bizonyos amerikai vándor zenész-társulat nemrég meglátogatta Haváj-szigetet is a Kook-tengeren. A sziget bennszülött királya, Mathea szintén jelen volt az előadáson, melynek bevétele jelentékeny volt, mert az 78 darab disznóból, 98 kotlós tyúkból, 116 tojós tyúkból, 16,000 kókuszdióból, 5700 ananászból, 418 mérő bananából, 600 db tökből s 2700 narancsból állott. Ily bevétel Lisztnek is becsületére vált volna, s ez eredmény után remélhetni,

hogy az európai szárazföld desperátus virtuózai mind elpusztulnak tőlünk — Haváj szigetére.

— (*Földalatti börtönök.*) Csongrádmegye fegyházáról írják, hogy 1792-ben oly mély földalatti börtönöi voltak e megyének, miszerint a víz leeresztésére láncokat kelle beszereznie. 1806-dik évben határozatott el a Kurcaparton Szegvár faluban rendes tömlőc építése; 1810-ben még tárgyalatott az ügy, 1814-ben fejeztetett be, s az ingyen tett gyalog- és vonómunkákon kívül 15,326 frt 26 kr bankó-cédulába került. — Pozsony városában a városház hátulsó részében ereklyeként mutogatják a hajdani földalatti sötét börtönöket, honnét a jaj és fájdalom szava föl nem hangozhatott, s lakója a nap világát nem láthatá. — Vácon is, közel a szép fegyházhoz, a Duna szélén ott díszleg egy régi csonka torony, mely 10–15 öl mélyen megy a föld alá, ez is büntetőhely volt, de annak használtatik most is a járási szolgabíró-ság által.

⊙ (*Hadi léghajó.*) Ujabbán ismét tettek kísérletet, hogy léghajókat hadi célokra alkalmazzanak. Az e végre készített hosszukás gömb szélességi átmérője 6, magassága pedig 9 öl. Közepéről négy erős kötél nyulik le, s ezekre van kötve a vesszőből fonott hajó. A hajó tökéletes távirtdai készülékkel van ellátva, melynek sodronya a földet éri. Erős kenderkötél is nyulik le belőle, s ez akadályozza meg, hogy a szél rosz helyre ne vigye. Anyagára 1600 rőf selyemszövet ment fel, s ez kívülről mázzal van bevonva, hogy a gáz ki ne szívárogon. Megtöltésére eleinte 25,000 \square láb gázt számítottak, de később kisült, hogy az távol sem elég.

⊙ (*Egy híres utazó emléke.*) Sidney városában Cooknak „Uj-Déliwales“ felfedezőjének emlékszobrot emelnek, melynek leleplezése az 1870-ik évre van határozva. Ekkor lesz száz éve, hogy Cook, ki a világ körülhajózásáról is híres, az újvilág e részét felfödözte.

Képtalány.

(Megfejtése a 37-dik számban lesz.)

A 34-dik számban közölt képtalány értelme ez: „papírgyár.“

olasz- a németországi hadjáratot írja le, többek közt a közigazgatási útközetet is.

— (Szállási Virgilit) több ifjával együtt e hó 2-án végkép elbocsátották a fogságból, hova négy hét előtti politikai-gyannokból kerültek. A bécsi „Fr. Bl.“ szerint szabadon bocsátásuk a porosz-szal kötött békeszerződés egyik pontja következtében történt. Szállási Virgil egészsége a fogság alatt annyira meggyöngült, hogy valamelyik fürdőt kell használnia.

— (A magyar legió) katonáit, mint egy cseh lap írja, mindjárt a szervezőkor gyűltös puskákkal látták el, s hannoverai köpönyegeket osztottak ki közöttük, melyeken a „König Georg von Hannover“ név még rajta volt.

— (A hadifoglyok kicserélése) Poroszországgal már megkezdődött. Az ausztriai katonák 5—5 ezerből álló csapatokként térnek vissza. Porosz hadifogságba mintegy 30 ezer osztrák katona jutott, s ezek között 500 tiszt.

— (A zürichi mílegyetemen) közelebb 3 magyar tanuló kapott diplomát; általában dicserik és szeretik az ottani a magyar technikusokat.

— (Napoleon császár) Nagy Károly történetéhez gyűjt adatokat, s hírlik, hogy a mint Julius Császár befejezi, a nagy frank király történetének megírásához fog.

— (Humbert olasz trónörökösének) egyik császári főhercegnővel összekeléséről ismételve közölnek híreket az olasz lapok. Menabrea tábornok a békealkudozásokon kívül azzal is meg lenne bizva, hogy Bécsben ez ügyben eljárjon. Ausztria, mint írják, a béke megkötése után azonnal el fogja ismerni Olaszországot, és követet küld Florencebe.

× (Liszt-szállítás Szerbiába.) Egy idő óta Szegedről hajón nagy liszt-szállítás történik Szerbiába. Hasonló szállítások történnek Bécsből is, mint mondják, a szerb hadsereg számára, mely teljes harcra áll, s a románnal egyesülve, a keleti mozgalom élére akar állni.

× (A magyar miniszterium alakításának hírére) egy londoni lap, a „Star“, mindent rózsás színben lát. „Ausztria — így kiált föl — ezentul magyar. Mi még megérhetjük azon nevezetes dolgot, hogy Kossuthot mint a magyar országgyűlés tagját fogjuk látni, míg Mazzini, Olaszország egységének tiszteltreméltó uttdörője, Rómában, hol egykor mint triumvir uralkodott, kötelességét fogja teljesíteni az olasz parlamentben. Nagy tanulság rejlik ily sorsfordulatban.“

⊙ (A trónvesztett uralkodók) száma napról napra növekedik. Legidősebb köztök Don Miguel, a portugalli, ki 1832-ben veszté trónját. Utána időre néve Chambord gróf, Bourbon Károly Henrik következnek, kit a francia legitimisták V. Henriknek neveznek, ez 1830-ban üzetett ki Franciaországból nagyatyjával; hasonló sors érte 1848-ban Lajos Fülöp fiait és unokáit, ezek közül a párisi gróf, kit az orleanisták II. Lajos Fülöpnek neveznek, s kinek javára Lajos Fülöp 1848. febr. 24-én lemondott. Chambord gróf mellett a második francia trónkövetelő. 1859-ben következett az újabb trónvesztések sora. Lipót és Ferdinand Toskanából, V. Ferenc Modenából, Róbert Pármából

léptek a trónvesztettek közé. A következő évben II. Ferenc a nápolyi, két évvel később Ottó, a görög király. Legújabb György, hannoverai király, Adolf, nassauai hg, Frigyes Vilmos, hesseni választó, a 11-dik trónvesztett uralkodó. Közülök Chambord gr., a toskanai nhg, a modenai hg, a nassauai hg és György hannoverai király Ausztriában laknak. A párisi Helvétiaiban, ide készül a hesseni választó is. Lajos Fülöp utódai Angliában, II. Ferenc még Rómában. Ottó Bambergben tartózkodik. Trónvesztettek még a Pesten lakó Karagyorgyevics szerb, s az elűzött Kuza oláh fejedelem.

× (Mexikói hírek) szerint ott 18 polgárt fogtak el, a kik azzal vannak vádolva, miszerint a császárt el akarták lopni, és addig fogva tartani, míg lemondásra nem határozza el magát. A Santa Anna és Ortega által vezérelt összeesküvést veszélyesnek mondják; még a mexikói érseket is tagjai között számlálják.

× (Egy amerikai lap) nagy elismeréssel, mint valódi remekműről, emlékezik meg egy jubileumra készített éremről, mely Tenner Lajos magyar iparos munkája. Tenner aradi születésű, s mint honvéd vándorolt ki Amerikába; most New-Yorkban ékszerészeti műhelye van.

⊙ (Európa és Amerika) nemsokára két távirdivonallal lesz összekötve. A „Great Eastern“-nek sikerült megtalálni azt a táviró kötelet, mely tavaly elszakadt, s a távirás azonnal megkezdődött a hajó és Irland között. Új diadala ez az angolok kitarlásának és vállalkozási szellemének.

⊙ (Az új-szealandi lapok) nőhiányról panaszkodnak. A népszámlálásból kitűnik, hogy a gyarmat európai lakosai között kétszer annyi férfi van, mint nő. Minél több „erős és szorgalmas“ nőt óhajtanak.

— (A „Hazánk“) 35-dik számában közölt ószékely ballada, Biró Kata fölfedezője a már több ilyszerű közleményeiről jól ismert Wass Tamás tanár ur, a ki azon jeles költeményt szives volt átengedni a „székely népköltészi gyűjtemény“ II-ik kötetébe, a melyből az közölve van.

Krizsa János.

Irodalom.

—v— (Emich Gústáv kiadásában) közelebb ismét két érdekes mű jelent meg. Ezek

1-je „Vadászok és természetbarátok évkönyve“, 1867-re. A pompás képekkel díszített testes könyvet gr. László Kálmán munkatársunk szerkeszté s részben önmaga írá, és pedig oly kitűnő gond- és szakavatottsággal, hogy évkönyve nemcsak sportsmanek, mesél gasdák s természetkedvelők hasznos házi barátja, de minden ízléses ember számára is élvezetet nyújtó gyűjtemény az. Munkatársai közt találkoznak Bérczy K., Erdődy (Diebold), Ujfalvy Sándor, Pával Elek, Kodolányi Antal, Vámbéry Armin és Xántus nálunk igen ismert neveivel. A mű ára 2 ft.

2. „Cromwell, vagy a nagyság álka“, tört. szomoruját, 5 ft-ban. Írta Zichy Antal. Ára 60 kr.

—v— (Renan „Az apostolok“) című munkájának 5. és 6-dik kettős fülsze is megjelent Bécsben, Holzhausennél s ezzel be van fejezve a „Jésus élete“ írójának ezen szintén nagy feltűnést okozott magyar fordításu műve.

—v— (A Bolond Miska Spitzig Istváig) igen címés elbűzésteli felhívást bocsátott ki saját kalendariomára, mely számos képpel még e hó végén jelenik meg. Előfizetheti rá 80

